

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Bijdrage aan de consultatie in functie van de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten

30 november 2020

**STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING**

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede	4
1.1 <i>Onafhankelijke interfederale instelling met mensenrechtenmandaat</i>	4
1.2 <i>Duurzaamheid en armoede</i>	5
2. Prioriteiten in de strijd tegen armoede en bij de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten	6
2.1 <i>Participatie en dialoog</i>	6
2.2 <i>Effectiviteit van uitoefening van rechten en problematiek van non-take-up</i>	6
2.3 <i>Sociale bescherming als sociale investering</i>	7
2.4 <i>Impact analyse (ex ante en ex post)</i>	7
3. Aandachtspunten voor de implementatie van de Europese pijler voor sociale rechten	9
Hoofdstuk I: Gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt	9
1. <i>Onderwijs, opleiding en een leven lang leren</i>	9
2. <i>Gelijkheid van mannen en vrouwen</i>	9
3. <i>Gelijke kansen</i>	10
4. <i>Actieve ondersteuning bij het vinden van werk</i>	10
Hoofdstuk II: Billijke arbeidsvoorwaarden	11
5. <i>Veilige en flexibele werkgelegenheid</i>	11
6. <i>Loon</i>	11
Hoofdstuk III: Sociale bescherming en inclusie	12
11. <i>Kinderopvang en hulp aan kinderen</i>	12
12. <i>Sociale bescherming</i>	12
13. <i>Werkloosheidsuitkeringen</i>	13
14. <i>Minimuminkomen</i>	13
15. <i>Inkomen voor ouderen en pensioenen</i>	14
16. <i>Gezondheidszorg</i>	14
17. <i>Inclusie van personen met een handicap</i>	16
19. <i>Huisvesting en ondersteuning voor daklozen</i>	16
20. <i>Toegang tot essentiële diensten</i>	17
4 De bijdragen waartoe het Steunpunt tot bestrijding van armoede zich verbindt	19
4.1 <i>Overleg met mensen in armoede en andere actoren in de strijd tegen armoede</i>	19
4.2 <i>Strijd tegen non-take-up van rechten</i>	19
4.3 <i>Sociale bescherming als sociale investering</i>	19
4.4 <i>Impactanalyse</i>	20

Inleiding

Net zoals in [2016](#), draagt het [Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting](#) (verder 'Steunpunt tot bestrijding van armoede' of 'Steunpunt') graag bij tot de consultatie in functie van de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten. Deze input is gebaseerd op de verschillende werkzaamheden van het Steunpunt om de effectiviteit van de uitoefening van mensenrechten in situaties van armoede te evalueren (punt 1). Bijzonder relevant in het kader van de consultatie is ook de publicatie eind 2019 van het tiende tweejaarlijks Verslag '[Duurzaamheid en Armoede](#)', naar aanleiding waarvan het Steunpunt werd aangeduid als [SDGVoice 2020](#). Het Steunpunt onderschrijft de situering van de Europese pijler van sociale rechten in de Agenda 2030 van de Verenigde Naties met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen. De strijd voor meer duurzaamheid en tegen armoede gaan immers hand in hand.

Onder het motto 'to leave no one behind' formuleren we eerst enkele prioriteiten in de strijd tegen armoede en bij de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten: participatie en dialoog, effectiviteit van rechten en non-take-up, sociale bescherming als sociale investering en ex ante en ex post impactanalyse (punt 2). Deze prioriteiten kunnen inspirerend zijn op verschillende beleidsniveaus en voor verschillende EU lidstaten. Vervolgens gaan we dieper in op enkele principes geformuleerd in de Europese pijler van sociale rechten, die het nauwst aansluiten bij de recente werkzaamheden van het Steunpunt (punt 3). Hier ligt onze focus op België, met zijn verschillende overheidsniveaus (federale Staat, gewesten en gemeenschappen). Tenslotte spreken we ons engagement uit om mee te werken aan de implementatie van de Europese pijler via verschillende werkzaamheden (punt 4).

1. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede

1.1 Onafhankelijke interfederale instelling met mensenrechtenmandaat

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een interfederale, publieke en onafhankelijke instelling die in 1999 werd gecreëerd door het [Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestending van het armoedebeleid](#). Het Steunpunt kreeg het mandaat de mensenrechten te beschermen op basis van de vaststelling dat armoede “*op een ernstige manier afbreuk doen aan de waardigheid en aan de gelijke en onvervreembare rechten voor alle personen*” en van het gemeenschappelijk doel dat de wetgevers zich gesteld hebben, namelijk “*het herstellen van de voorwaarden voor menselijke waardigheid en de uitoefening van de rechten van de mens*”¹. Het Steunpunt heeft de expliciete opdracht om elke twee jaar een “*Verslag over Bestaansonzekerheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en Ongelijke Toegang tot de Rechten*” te publiceren, dat minstens “*een evaluatie van de daadwerkelijke uitoefening van sociale, economische, culturele, politieke en burgerrechten alsook van de ongelijkheid die blijft bestaan wat betreft de toegang tot de rechten en concrete aanbevelingen en voorstellen om de toestand te verbeteren*” bevat.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede realiseert zijn missie om de **effectiviteit van de uitoefening van rechten** in situaties van armoede te evalueren op verschillende manieren:

- Vooreerst organiseert het Steunpunt **structureel overleg** tussen mensen in armoede en hun verenigingen en diverse andere maatschappelijke actoren in de strijd tegen armoede. Dit overleg vormt de basis voor vaststellingen, analyses en aanbevelingen die in de [tweejaarlijkse Verslagen](#) worden gepubliceerd.
- Het Steunpunt verzamelt **kwantitatieve en kwalitatieve informatie** over armoede en sociale uitsluiting en stelt dit materiaal ter beschikking via zijn website (onder andere de rubriek ‘[feiten en cijfers](#)’). Het stimuleert en ondersteunt ook [onderzoek](#) naar armoede, door een bijdrage aan verschillende onderzoeksprojecten.
- Het Steunpunt schrijft, al dan niet samen met partnerorganisaties, parallelle rapporten in het kader van de **opvolging van de Internationale mensenrechtenverdragen**, zoals in 2019 bij het [Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten](#) en in 2020 bij het [Internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten](#).
- Het Steunpunt heeft een project [rechtspraak](#) dat gerechtelijke beslissingen gerelateerd aan de uitoefening van rechten in situaties van armoede, verzamelt en publiceert.
- Tot slot ontwikkelt het Steunpunt expertise rond specifieke thema’s, zoals de problematiek van en de strijd tegen [non-take-up van rechten](#), en instrumenten voor [ex ante impactanalyse](#).

1.2 Duurzaamheid en armoede

Eind 2019 publiceerde het Steunpunt tot bestrijding van armoede zijn meest recente tweejaarlijkse Verslag, [Duurzaamheid en armoede](#), waarin wordt vastgesteld dat klimaat- en milieuveranderingen de bestaande sociale, economische en ecologische ongelijkheden dreigen te versterken.

Vooreerst zijn mensen in armoede meer onderhevig aan de effecten van evoluties in ons klimaat en het milieu. Ze wonen en werken bijvoorbeeld meer op plekken met hoge vervuiling. Daarbij komt dat – door hun reeds minder goede gezondheidssituatie en een moeilijke toegang tot gezondheidszorg – deze effecten nog sterker ingrijpen op hun gezondheid.

Ten tweede dragen mensen in armoede minder bij aan de klimaatverandering of milieuvuiling. Hun ecologische voetafdruk is kleiner omdat ze minder consumeren. Met een uiterst klein budget kunnen ze vaak niet anders dan zuinig leven en zo weinig mogelijk verspillen. Tegelijk zet dit beperkt budget een rem op hun mogelijkheden om ervoor te kiezen om duurzaam te leven.

Ten derde worden sociale en milieuongelijkheden door het beleid vaak behouden en zelfs nog versterkt. Maatregelen gericht op het aanmoedigen van duurzaam of besparend gedrag enerzijds en op het afraden van vervuilend of verspillend gedrag anderzijds dreigen de ongelijkheden te vergroten. Financiële prikkels zoals premies en fiscale voordelen komen dikwijls niet terecht bij degenen die ze het meest nodig hebben. Daartegenover dreigen verbodsmaatregelen en boetes de meest kwetsbare groepen het felst te raken. Door hun focus op individuele verantwoordelijkheid verliezen deze maatregelen bovendien de structurele mechanismen uit het oog die deze ongelijkheden mee veroorzaken.

Strijden voor duurzaamheid is dus strijden tegen ongelijkheden. De VN hebben met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen een politiek referentiekader gecreëerd voor een beleid naar meer duurzaamheid. De eerste doelstelling betreft de uitroeiing van armoede (No Poverty). Deze is ambitieuzer dan de Europa2020-doelstelling. Deze had als ambitie om, tegen 2020, het aantal mensen in armoede of sociale uitsluiting in België met 380.000 te verminderen. Deze groep is echter ongeveer even groot gebleven sinds de start van de Europa 2020 strategie (2.250.000 mensen in 2018 tegenover 2.194.000 in 2008). Bovendien tonen de EU-SILC-cijfers 2018 een hoger aantal mensen met een armoederisico dan op het ogenblik dat de systematische monitoring is gestart (16,4 % in 2018 tegenover 14,8 % in 2005)². Tegelijk is het leidend principe om alle doelstellingen te bereiken: ‘to leave no one behind’, niemand achterlaten. Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede betekent dit onder meer:

- Mensen in armoede betrekken bij beleid en praktijk (punt 2.1.).
- De mensenrechten effectief voor iedereen realiseren en strijden tegen non-take-up van rechten (punt 2.2.).
- Investeren in mensen zodat ze kunnen participeren aan de samenleving, eigen keuzes kunnen maken en verantwoordelijkheid kunnen opnemen (punt 2.3.).
- Beleidsplannen en regelgeving ex ante en ex post evalueren op de (mogelijke) impact op armoede, met betrokkenheid van mensen in armoede en andere betrokken actoren (punt 2.4.).

2. Prioriteiten in de strijd tegen armoede en bij de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten

2.1 Participatie en dialoog

Niemand achterlaten betekent dat het, bij de uitwerking van beleidsplannen, belangrijk is mensen in armoede en hun verenigingen alsook andere actoren te betrekken en bestaand materiaal en instrumenten (zoals de [tweejaarlijkse Verslagen van het Steunpunt tot bestrijding van armoede](#)) te valoriseren.

Wanneer verenigingen – in het bijzonder deze die de bescherming van de rechten van de mens en de strijd tegen armoede, discriminaties en ongelijkheden als doel hebben – worden betrokken in de reflectie voorafgaand aan een beleidsbeslissing, kan een beleid ontstaan dat rekening houdt met de realiteit waarop het een impact wil hebben. Een **structurele dialoog** met dergelijke verenigingen en met beroepskrachten die de aangenomen maatregelen uitvoeren, laat de beleidsverantwoordelijken toe om regelmatig naar de vaststellingen van het terrein te luisteren en de problematiek goed trachten te begrijpen. Daarvoor gebruikt het Steunpunt de methode van het kruisen en uitwisselen van kennis van verschillende actoren, waarbij de kennis van elkeen onontbeerlijk is.

2.2 Effectiviteit van uitoefening van rechten en problematiek van non-take-up

Het is belangrijk om beleid te baseren op de rechten van de mens en de mate waarin mensen deze rechten effectief kunnen opnemen. Er kunnen echter verschillende **ongelijkheden** vastgesteld worden **in de toegang tot** deze **rechten**. Mensen met een lage opleiding en/of laag inkomen hebben een moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt, ondervinden verschillende drempels in de toegang tot een degelijke woning (vaak aangewezen op een huurwoning op de private huurmarkt, met hoge huurprijzen, een slechte prijs-kwaliteit-verhouding, discriminerende praktijken) en worden geconfronteerd met socio-economische gezondheidsongelijkheden (slechte leefomstandigheden, lagere levensverwachting).

Een belangrijke problematiek is de [non-take-up van rechten](#). De redenen zijn heel divers en situeren zich zowel bij de hulpvragers als bij de regelgeving zelf en de organisaties of instellingen die ze dienen uit te voeren: onvoldoende informatie, procedures met verschillende administratieve drempels, schrik voor eventuele perverse effecten bij het vragen van een ondersteuning, schrik om gestigmatiseerd te worden, verschillende statuten met verschillende voordelen... Er bestaat nog weinig onderzoek maar verschillende studies komen uit op een non-take-up van uitkeringen en diensten van 40 % of meer. Net zoals de redenen voor non-take-up divers zijn, zijn de mogelijke oplossingspistes dit evenzeer: duidelijke en toegankelijke informatie, eenvoudige administratieve procedures, gegarandeerde toegang tot justitie...

Een van de pistes is een [automatische toekenning van rechten](#). Het is belangrijk om oog te hebben voor de verschillende gradaties van automatische toekenning en mogelijke initiatieven inzake die verschillende gradaties: een automatische toekenning van rechten, een pro-actieve benadering van potentieel rechthebbenden, een automatische actualisering van de gegevens van rechthebbenden en een administratieve vereenvoudiging. Met betrekking tot de laatste gradatie dringt het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan op de noodzaak om de wetgeving te vereenvoudigen, omdat een automatische toepassing van rechten in een complexe regelgeving des te moeilijker is. Ook heeft de mate van voorwaardelijkheid van een recht een direct effect op de mogelijkheden van automatische toepassing.

2.3 Sociale bescherming als sociale investering

In het [Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendiging van het armoedebeleid](#) dat aan de basis ligt van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, wordt de sociale zekerheid als prioritair beschouwd *“voor het behoud van de sociale samenhang en voor het voorkomen van bestaansonzekerheid, armoede en sociale ongelijkheid en voor de menselijke emancipatie”*. Sinds zijn ontstaan staat de [sociale bescherming](#) centraal in de werkzaamheden van het Steunpunt. Tijdens overlegbijeenkomsten tussen mensen in armoede en andere actoren in de strijd tegen armoede werden de volgende evoluties in het systeem van sociale bescherming naar voren geschoven die de strijd tegen armoede niet ten goede komen: de verhoogde focus op activering, de toegenomen voorwaardelijkheid, het risico op non-take-up van rechten, de gevolgen van transitie tussen verschillende statuten en het feit dat de keuzevrijheid van mensen meer en meer onder druk komt te staan.

Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede is het essentieel een visie aan te nemen die sociale bescherming en tewerkstelling beschouwt als grondrechten, conform aan het Handvest van de grondrechten van de EU en als een sociale investering.

Het is belangrijk om het **bedrag van de vervangings- en bijstandsuitkeringen te verhogen** om iedereen een menswaardig leven te garanderen. Het recente [federale regeerakkoord](#) in België belooft *“de uitkeringen op te trekken richting de armoedegrens”*. Het merendeel van de uitkeringen ligt immers onder de armoederisicogrens. Bovendien hebben verhogingen van de minimum sociale uitkeringen tijdens de voorbije jaren niet geleid tot een kleinere afstand tot de armoederisicodrempel.

2.4 Impact analyse (ex ante en ex post)

Bij de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten is het cruciaal na te gaan of ieders rechten effectief gerealiseerd zijn. Om de effectiviteit van de uitoefening van rechten te evalueren is ex ante en ex post evaluatie aangewezen.

Het is nodig een **ex ante evaluatie** uit te voeren van beleidsvoorstellen met een risico op een impact op armoede, of anders gezegd toepassen van de horizontale sociale clausule die voorziet om bij de bepaling en de uitvoering van gemeenschappelijk beleid rekening te houden *met “eisen in verband met de bevordering van een hoog niveau van werkgelegenheid, de waarborging van een adequate sociale bescherming, de bestrijding van sociale uitsluiting alsmede een hoog niveau van onderwijs, opleiding en bescherming van de menselijke gezondheid”* (art.9 VWEU).

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede organiseerde een overleg met de verschillende overheden en instellingen in België die aan een [armoedetoets](#) werken, een instrument voor ex ante-evaluatie van de impact van geplande maatregelen op de rechten van mensen in armoede.

Ook **ex post evaluatie**, na de implementatie van beleid, is belangrijk. Het social scoreboard speelt hier een belangrijke rol. Daarbij is het nodig te blijven investeren in de verdere ontwikkeling van [armoede-indicatoren](#). Een aantal jaar geleden heeft een groep, mensen in armoede en beroepskrachten en academici, binnen het Steunpunt tot bestrijding van armoede nagedacht over de vraag hoe armoede kan worden gemeten. Het eindrapport legt onder andere de nadruk op het belang van schulden (die vaak verband houden met rechten, cfr. schulden met betrekking tot school, ziekenhuis, huurwoning ...), de kwaliteit van jobs, een trajectmatige benadering, ... Ook het gebruik van enquêtes kwam aan bod, met onder andere de vaststelling dat mensen in armoede ondervertegenwoordigd zijn in de databanken. Dit was de aanleiding voor het onderzoeksproject [SILC-CUT](#) waarbij de SILC-enquête werd aangepast voor groepen die niet in de steekproef worden meegenomen (daklozen, mensen zonder wettig verblijf, ...) en ook effectief werd uitgevoerd bij deze groepen. Het is ook aangeraden om indicatoren te ontwikkelen en te gebruiken voor het meten van non-take-up.

3. Aandachtspunten voor de implementatie van de Europese pijler voor sociale rechten

Hoofdstuk I: Gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt

1. Onderwijs, opleiding en een leven lang leren

Iemand's opleiding(sniveau) bepaalt heel sterk iemand's positie in de samenleving. Er bestaat een duidelijk verband tussen een lage opleiding en een hoger armoederisico. Het Belgische onderwijssysteem voedt deze sociale ongelijkheid: de ongelijkheid op het vlak van competentieverwerving - op grond van herkomst en op grond van socio-economisch statuut - is er groter dan het gemiddelde van de OESO-landen.

Vooreerst is het essentieel **het recht op onderwijs** voor iedereen te garanderen, niet enkel als toeleiding naar de arbeidsmarkt, maar om volwaardig te kunnen participeren aan de (digitaliserende) samenleving.

Wat de relatie tussen opleidingsniveau en opleiding en tewerkstelling betreft, moet de **toegang tot een opleiding** vergroot worden. De kans op toegang tot een opleiding is immers driemaal lager voor laaggeschoolden dan voor hogeschoolden. Bovendien is het aantal opleidingsplaatsen beperkt, met wachtlijsten als gevolg.

Een opleiding volgen, biedt tot slot geen garantie op een kwaliteitsvolle baan die aansluit bij de verwachtingen en competenties van de werkzoekende. Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede is het essentieel **kwaliteitsvolle jobs** te creëren.

2. Gelijkheid van mannen en vrouwen

Heel wat beroepen waarin vrouwen tewerkgesteld zijn, zijn georganiseerd in de richting van deeltijds werk. Deeltijds werk bestaat meestal uit minder goed betaalde banen: het gaat om minder betaalde functies in sectoren met lage lonen. Van de vrouwelijke loontrekkenden bekleedt 54,8 % een voltijdse betrekking, in tegenstelling tot 88,4 % van de mannelijke loontrekkenden. Tussen een voltijdse en niet-voltijdse betrekking is er een verschil in armoederisico van 3,5 %. Deeltijds werk is slechts in een minderheid van de gevallen een vrije keuze³.

In België heeft het krijgen van kinderen een impact op de arbeidsparticipatie van vrouwen, maar nauwelijks op die van mannen. Vrouwen gaan bij gezinsvorming vaker aan de slag in een deeltijdse positie. Een belangrijke middel om de combinatie arbeid en gezin te faciliteren is kinderopvang. Voor personen die werkloos zijn, een laag opleidingsniveau hebben, van allochtone afkomst zijn of alleenstaande ouder zijn wordt de toegang tot kinderopvang echter bemoeilijkt. Deze groepen kennen ook een hoger armoederisico.

Het is belangrijk om **meer kwaliteitsvolle jobs** te creëren; om alles in het werk te stellen opdat kortdurende, tijdelijke contracten of interimcontracten een springplank naar vaste jobs zouden vormen; om de toegang tot **kwaliteitsvolle openbare diensten** te vrijwaren voor mensen in

kwetsbare situaties en voor vrouwen in het bijzonder (o.a. kinderopvang), en om te investeren in **mobilititeit** aangezien vrouwen nog altijd meer dan mannen zorg- en opvoedingstaken opnemen en meer instaan voor de verplaatsingen van de kinderen.

3. Gelijke kansen

Het is belangrijk het verband te leggen tussen **armoede en discriminatie**: discriminatie verhoogt het risico op armoede. Zo verlagen situaties van discriminatie op de arbeidsmarkt iemands kansen om geld te verdienen en leiden ze tot situaties van armoede en bestaansonzekerheid. Tegelijk worden mensen in armoede regelmatig geconfronteerd met discriminatie, bijvoorbeeld in huisvesting. Toegang krijgen tot een kwaliteitsvolle woning is erg moeilijk, vooral voor mensen die leven van een leefloon of een andere uitkering. In België is er sinds 2010 een tendens tot verhoging van het aantal signalen van discriminatie op basis van het criterium 'vermogen'.

Wat het onderwijs betreft, kent België een schoolsysteem dat gekenmerkt wordt door segregatie op basis van het socio-economisch niveau van de leerlingen. Hier gaat het om een indirecte vorm van discriminatie.

Wetgeving die een beschermd criterium betreffende socio-economische status bevat blijkt de sociale rechten beter te beschermen. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan om in de wet een **beschermd criterium betreffende 'sociale status of positie'** toe te voegen (bv.: werklozen, daklozen, alleenstaande ouders), naast het criterium betreffende sociale afkomst.

4. Actieve ondersteuning bij het vinden van werk

Mensen in armoede hebben zelden een rechtlijnig arbeidstraject: periodes van werk, werkloosheid, uitsluiting uit de werkloosheid, invaliditeit... volgen elkaar op. Het is cruciaal dat ze tijdens deze passages van het ene statuut naar het andere worden ondersteund omdat ze zich in een kwetsbare positie bevinden en er een reëel risico bestaat dat hun situatie verslechtert. De toegenomen voorwaardelijkheid van bepaalde rechten en de manier waarop bepaalde maatregelen worden uitgewerkt, vergroten dit risico (zo wordt arbeidsongeschiktheid bijv. anders gedefinieerd in de wetgeving op de werkloosheid dan in de wetgeving inzake invaliditeit). Bepaalde afgeleide rechten zijn wel gekoppeld aan sommige statuten maar niet aan andere. Wanneer een begunstigde een statuut verliest, reiken de gevolgen dus vaak verder dan enkel het verlies van statuut.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede pleit voor het verzekeren van een evenwichtige en participatieve relatie tussen werkzoekenden en diensten, waarbij de opdrachten inzake controle en begeleiding worden gescheiden, beroepsgeheim en discretieplicht worden verzekerd, en met een begeleidingsplan dat door de begeleider en de werkzoekende in een gelijkwaardige relatie samen is opgemaakt. **Een aanpak op maat**, met voldoende tijd voor de begeleiding, ondersteuning in mobiliteit, kinderopvang, ... is essentieel. Ook dienen werkzoekenden zicht te kunnen hebben op een **volwaardige job na het opleidings- en begeleidingstraject**.

Hoofdstuk II: Billijke arbeidsvoorwaarden

5. Veilige en flexibele werkgelegenheid

Een job is niet altijd voldoende om uit de armoede te geraken. Werk moet 'waardig' zijn opdat het een toekomstperspectief kan bieden. De **stabiliteit van een job** is een van de belangrijkste criteria voor waardig werk.

De Belgische arbeidsmarkt wordt echter gekenmerkt door een zeer groot aantal ultrakorte contracten voor bepaalde tijd. Volgens een synthetische indicator voor **precaire tewerkstelling** (European Working Conditions Survey) - een combinatie van tijdelijk contract, lage verloning, ongewone en flexibele werktijden,... - bedraagt de gemiddelde score van de precariseringsgraad van de Belgische werknemers 26,4 %. Dit percentage stijgt naarmate het opleidingsniveau daalt. Veel mensen in armoede zitten gevangen in een voortdurende afwisseling tussen werkloosheid en tijdelijk werk. Een andere vorm van tewerkstelling die werknemers belemmert een toekomst op te bouwen, is de opkomst van jobs op deelplatformen zoals Deliveroo en Uber. Uit onderzoek blijkt dat deze nieuwe jobs in twee opzichten negatief zijn: mensen in armoede hebben geen toegang tot dit soort werk en wie er wel aan raakt, slaagt er niet in om behoorlijke socialezekerheidsrechten op te bouwen.

Het is belangrijk te blijven inzetten op de **creatie en garantie van duurzame en kwaliteitsvolle jobs**, door onder andere:

- De toepassing van de regels inzake uitzendwerk te controleren en ervoor zorgen dat werknemers daadwerkelijk toegang hebben tot een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd wanneer zij daar recht op hebben.
- Werklozen die een baan vinden, in staat te stellen om gedurende een bepaalde periode te blijven gebruik maken van bepaalde voordelen waarover zij als gevolg van hun statuut van werkloze beschikken.
- Een statuut te ontwikkelen zodat werknemers die werkzaam zijn in 'nieuwe' jobs behoorlijke socialezekerheidsrechten kunnen opbouwen.

6. Loon

Een salaris moet mensen in staat stellen om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid, wat onder andere impliceert dat men naar de toekomst moet kunnen kijken, plannen moet kunnen maken, moet kunnen openbloeien en niet gedwongen is om van dag tot dag te overleven. We stellen echter vast dat meerdere factoren het risico op een leven in armoede verhogen bij degenen die een baan hebben: het soort contract (tijdelijk, deeltijds), de arbeidsvoorwaarden ...

In 2018 bedroeg het percentage **arme werknemers** in België 4,8 %, wat overeenkomt met ongeveer 200.000 personen, meer dan het aantal mensen dat een leefloon ontving.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan om een globaal en coherent beleid te voeren ter bestrijding van armoede van werknemers, die moeten kunnen genieten van een **voldoende hoog inkomen in combinatie met goede arbeidsvoorwaarden en toegang tot publieke diensten**.

Hoofdstuk III: Sociale bescherming en inclusie

11. Kinderopvang en hulp aan kinderen

In België wordt kinderopvang gezien als een recht van het kind en vervult het een sociale, pedagogische en economische functie. Deze benadering is een belangrijke stap voorwaarts in het streven naar toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvang voor iedereen. Toch is het recht op kinderopvang niet voor iedereen gerealiseerd, ondanks het feit dat België de Barcelonanorm voor kinderopvang voor kinderen onder de drie jaar haalt. De **toegang tot kwaliteitsvolle opvang** blijft heel **ongelijk**, onder andere voor gezinnen in armoede, alleenstaande ouders en allochtone gezinnen. Bovendien blijft kinderopvang vooral een dienst voor werkende ouders.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede pleit ervoor te spreken van een recht op toegang tot kinderopvang om te vermijden dat het recht op kinderopvang op gespannen voet komt te staan met het recht op bescherming van het gezinsleven. Kinderopvang moet een vrije keuze zijn van ouders, mag geen verplichting worden, en moet steeds gezinsondersteunend zijn in plaats van gezinsvervangend. Deze keuzevrijheid kan maar gegarandeerd worden wanneer er **effectief voldoende, kwaliteitsvolle kinderopvang** voorhanden is **die ouders als eerste opvoedingsverantwoordelijken beschouwt**.

Hoewel het percentage van kinderen en adolescenten dat opgroeit in een gezin met een armoederisico in België gestegen is tussen 2016 en 2018 (met een piek van 20,6 %)⁴, is er geen werk gemaakt van het aangekondigde tweede nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan (2016-2019).

Het is essentieel om een **interfederale, coherente, transversale en gecoördineerde aanpak** uit te werken **om armoede bij kinderen en jongeren en hun gezinnen te bestrijden**.

12. Sociale bescherming

In het [Samenwerkingsakkoord betreffende de bestending van het armoedebeleid](#) dat aan de basis ligt van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, wordt de sociale zekerheid als prioritair beschouwd *“voor het behoud van de sociale samenhang en voor het voorkomen van bestaansonzekerheid, armoede en sociale ongelijkheid en voor de menselijke emancipatie”*. Sinds zijn ontstaan staat de [sociale bescherming](#) centraal in de werkzaamheden van het Steunpunt. Tijdens overlegbijeenkomsten tussen mensen in armoede en andere actoren in de strijd tegen armoede werden de volgende evoluties in het systeem van sociale bescherming naar voren geschoven die de strijd tegen armoede niet ten goede komen: de verhoogde focus op activering, de toegenomen voorwaardelijkheid, het risico op non-take-up van rechten, de gevolgen van transitie tussen verschillende statuten en het feit dat de keuzevrijheid van mensen meer en meer onder druk komt te staan.

Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede is het essentieel een visie aan te nemen die sociale bescherming en tewerkstelling beschouwt als grondrechten, conform aan het Handvest van de grondrechten van de EU en als een sociale investering.

Het is belangrijk om het **bedrag van de vervangings- en bijstandsuitkeringen te verhogen** om iedereen een menswaardig leven te garanderen. Het recente [federale regeerakkoord](#) in België belooft “*de uitkeringen op te trekken richting de armoedegrens*”. Het merendeel van de uitkeringen ligt immers onder de armoederisicogrens. Bovendien hebben verhogingen van de minimum sociale uitkeringen tijdens de voorbije jaren niet geleid tot een kleinere afstand tot de armoederisicodrempel.

13. Werkloosheidsuitkeringen

België kent een negatieve evolutie wat de werkloosheidsuitkeringen betreft: **versterkte degressiviteit** en beperking tot 3 jaar van de inschakelingsuitkering (werkloosheidsuitkering gebaseerd op de studies). Deze maatregelen hebben een impact op de meest kwetsbare personen voor wie de armoede waarin ze leven net een van de obstakels is om snel een baan te vinden. Door de versterkte degressiviteit dreigen werklozen nog minder kans te maken op een duurzame baan. Hierdoor wordt de toegang tot huisvesting en tot gezondheidszorg moeilijker, verhoogt het risico op schuldoverlast doordat men minder middelen ter beschikking heeft om de kosten te dekken die gepaard gaan met het zoeken naar werk, en worden werklozen nog meer in de richting van een job van mindere kwaliteit geduwd. Door de inschakelingsuitkeringen in de tijd te beperken, bestaat het risico dat de levensomstandigheden van de begunstigden nog verslechteren, vooral wanneer ze geen job vinden wanneer dit beschermingssysteem voor hen afloopt. Deze maatregelen berusten op een model van individuele schuld en verbergen de verantwoordelijkheid van de samenleving om kwalitatieve jobs te creëren. We merken wel op dat in het kader van COVID-19 de maatregel is genomen om dit degressiviteitsmechanisme tijdelijk te bevroren.

Bovendien volstaat het **bedrag van de werkloosheidsuitkeringen**, met name van de laagste uitkeringen, niet om uit de armoede te raken wanneer ze de enige bron van inkomsten van het gezin zijn. In 2018 liep 14,8 % van de Belgische bevolking het risico om in de armoede te belanden. Voor werklozen ligt dit armoederisico veel hoger, met name 47,9 % (EU-SILC 2019).

Het is aangewezen **rekening te houden met de evaluaties van de degressiviteit** van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd en de impact ervan op bestaanszekerheid en effectieve toegang tot de arbeidsmarkt. De toegang tot kwaliteitsvolle jobs dient absoluut verbeterd te worden. Daarnaast dienen alle vervangingsuitkeringen opgetrokken te worden om **elk huishouden een inkomen te garanderen dat toelaat menswaardig te leven**.

14. Minimuminkomen

In België kan aan personen die niet beschikken over 'voldoende bestaansmiddelen', een leefloon worden toegekend. De hoogte van de uitkering stelt hen echter niet in staat om een menswaardig leven te leiden. Het bedrag van het leefloon ligt namelijk een stuk onder de armoederisicodrempel. Doordat dit bedrag te laag is, zijn de begunstigden genoodzaakt bijkomende steun te vragen, maar omwille van de autonomie van de gemeenten variëren de toekenningsvoorwaarden sterk van het ene OCMW tot het andere. Wat het leefloon betreft, bestaan er bovendien verschillende bedragen naargelang gezinstype: alleenstaand, samenwonend en gezin ten laste. Om de lagere bedragen voor samenwonenden te rechtvaardigen, wordt vaak het argument van de schaalvoordelen aangehaald,

maar de besparingen door de kosten te delen, worden overgewaardeerd. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft zijn [memorandum](#) naar aanleiding van de verkiezingen in 2019 specifiek gewijd aan de problematiek van het statuut van samenwonende.

Sommige personen oefenen het recht op het leefloon waarop ze aanspraak zouden kunnen maken, niet uit. Er zijn verschillende factoren die deze non-take-up kunnen verklaren, zoals elementen eigen aan de wetgeving, de diverse stappen die moeten worden genomen, de angst voor stigmatisering en voor de perverse effecten die verbonden zijn aan het indienen van een aanvraag, het onthaal,... Evaluaties van non-take-up van het leefloon (tussen 57 en 76 %) maken de omvang van het probleem duidelijk.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan om **het leefloonbedrag op te trekken**, in lijn met dat van het minimumloon en andere uitkeringen, om de **verschillen in het bedrag naargelang het gezinstype opnieuw te bekijken** en om **de strijd aan te gaan met de non-take-up** door wetgeving en administratieve formaliteiten zoveel mogelijk te vereenvoudigen en meer aan actieve informatieverstrekking te doen.

15. Inkomen voor ouderen en pensioenen

De wettelijke pensioenleeftijd wordt in verschillende teksten gekoppeld aan de levensverwachting. Vaak wordt hierbij ook gewezen op de stijgende levensverwachting. In dit debat moeten echter de socio-economische ongelijkheden in rekening gebracht worden. Bevolkingsgroepen die in slechtere socio-economische omstandigheden leven, hebben immers merkkelijk een lagere levensverwachting. Als we kijken naar de indicator van **levensverwachting in goede gezondheid** zijn deze socio-economische ongelijkheden nog meer uitgesproken: het verschil in levensverwachting op 50 jaar - volgens opleidingsniveau - kan bij mannen oplopen tot 10 jaar en bij vrouwen tot 4 jaar, het verschil in uitzicht op een leven in goede gezondheid bedraagt bij mannen 8 jaar en bij vrouwen 7 jaar. Dit element moet dan ook meegenomen worden in het debat.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede onderstreept het belang van de **pijler van het wettelijk pensioen**. Het dringt sterk aan op de verhoging van de pensioenbedragen van de eerste pensioenpijler en het optimaliseren van het systeem van gelijkstellingen. Het bestrijden van ongelijkheden tussen mannen en vrouwen is daarbij een belangrijk aandachtspunt. De voorziene verhoging van het minimumpensioen in het recente federaal regeerakkoord is een belangrijke stap in het verhogen van de bestaanszekerheid van oudere personen.

In het algemeen is het belangrijk – en ook in functie van de financiering van de pensioenen – om voldoende en kwalitatieve arbeidsplaatsen te creëren voor de huidige werklozenpopulatie, de aangroeiende actieve bevolking en de langer-werkende ouderen. De focus dient hier te liggen op **meer duurzame jobcreatie in de plaats van een eenzijdige focus op langer werken**.

16. Gezondheidszorg

Mensen in armoede hebben, omwille van hun moeilijke socio-economische leefsituatie (op het vlak van huisvesting, werk, onderwijs, omgeving...), een hogere kans op een slechte gezondheid dan mensen die in betere omstandigheden leven. Dat maakt hen ook **kwetsbaarder voor klimaat- en**

milieuveranderingen waarvan ze bijgevolg een grotere impact ondervinden op hun gezondheid en welzijn, bovenop het feit dat ze er meer aan worden blootgesteld. Bovendien hebben ze geen gelijke toegang tot gezondheidszorg, zowel preventief als curatief.

In theorie kent België geen probleem met de toegang tot gezondheidszorg. De verplichte ziekteverzekering is immers vrijwel universeel en dekt 99 % van de bevolking. De **kostprijs** is en blijft voor mensen in armoede echter één van de grootste drempels om van zorg gebruik te maken. Er bestaan maatregelen zoals de (sociale) derdebetaler en de Verhoogde Tegemoetkoming om deze financiële drempel weg te nemen, maar niet iedereen kan zijn recht op deze tegemoetkomingen realiseren. Daarnaast is de dekking voor medicijnen, tandheelkundige zorg, geestelijke gezondheidszorg en andere diensten door de verplichte ziekteverzekering onvoldoende. Vele mensen stellen bijgevolg zorg uit of maken gezondheidszorgschulden. Uit de SILC-enquête 2019 blijkt dat 2,8 % van de bevolking boven de 16 jaar die echt nood had aan een medisch onderzoek of een medische behandeling, die niet heeft gekregen. Voor 77,7 % van deze groep is dit omdat ze het zich niet konden veroorloven wegens te duur of niet gedekt door de mutualiteit of een verzekering. Er zijn ook mensen die buiten het reguliere gezondheidssysteem vallen, omdat ze niet in orde zijn met de verplichte verzekering of er geen toegang toe hebben omdat ze zonder wettig verblijf zijn.

Bepaalde tendensen dreigen de toegang tot gezondheidszorg nog moeilijker te maken. Zo dreigt **privatisering** een gezondheidssysteem op twee snelheden te creëren, voor mensen met en zonder hospitalisatieverzekering. Ook **digitalisering** - enkel online afspraak maken bij de dokter, digitale patiëntendossier, elektronische communicatie tussen ziekenfondsen en hun leden,... - dreigt mensen uit te sluiten die onvoldoende digitaal geletterd zijn. Tegelijk neigt de hervorming van de gezondheidssector naar een **de-institutionalisering** die er geen rekening mee houdt dat niet iedereen zich makkelijk kan verplaatsen, beschikt over een uitgebreid en sterk sociaal netwerk om op terug te vallen, of in gunstige omstandigheden leeft om te genezen.

Het is aangewezen voor iedereen een gezond leven in een gezonde omgeving mogelijk te maken door – als onderdeel van de gecoördineerde **strijd tegen sociale gezondheidsongelijkheden** (*health in all policies*) – in te zetten op een kwaliteitsvolle, nabije en toegankelijke gezondheidszorg op maat van de patiënt zodat de continuïteit van de zorg verzekerd is. Enkele mogelijke pistes zijn:

- De dekking van de verplichte ziekteverzekering uitbreiden voor medicatie die nu nog vaak als comfortbehandeling wordt gezien, voor psychotherapie, tandzorg, hoorapparaten, brillen, ziekenvervoer, enzovoort.
- De bestaande derdebetalersregeling zo snel mogelijk veralgemenen voor alle patiënten bij de huisarts en op termijn uitbreiden naar alle prestaties van zorgverstrekkers op de eerste en de tweede lijn.
- Streven naar een zo hoog mogelijke take-up van de Verhoogde Tegemoetkoming.
- De hervormingen in de gezondheidszorg (eerstelijnszorg en ziekenhuizen) toetsen aan hun impact op mensen in armoede, op hun gezondheid en op hun toegang tot gezondheidszorg (ex ante en ex post evaluatie).
- Tijd en middelen die door digitalisering worden uitgespaard effectief wijden aan persoonlijk contact, zorg en begeleiding van kwetsbare groepen.

17. Inclusie van personen met een handicap

Personen met een handicap hebben een beduidend **hoger armoederisico**, enkele jaren geleden bevestigd in een Belgisch onderzoek.

In België bestaat een systeem van tegemoetkomingen voor personen met een handicap. Deze dienen ten eerste te voorkomen dat personen met een handicap in een situatie van armoede en bestaansonzekerheid terecht komen en ten tweede de extra kosten van een handicap te dekken. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan om de bedragen te verhogen en om de **vereenvoudiging en automatisering van erkenningsprocedures** verder te zetten. De samenwerking tussen verschillende diensten en instellingen kan zo georganiseerd worden dat het dossier van de aanvrager terecht komt bij de aangewezen instantie, zonder dat de aanvrager zelf initiatief hiertoe moet ondernemen en zonder dat er onderbreking komt in de uitkering.

Bovendien betalen personen met een tegemoetkoming een hoge prijs wanneer ze hun tegemoetkoming willen combineren met een **inkomen uit arbeid**. De huidige stelsels werden uitgewerkt vanuit de gedachte dat de combinatie van handicap en een job slechts sporadisch voorkwam. Toch zoeken personen met een handicap naar mogelijkheden om te participeren aan de arbeidsmarkt. Het Steunpunt pleit ervoor om de tewerkstellingsmogelijkheden van personen met een handicap te verhogen en om **de combinatie met een erkenning/uitkering te vergemakkelijken**. Voldoende flexibiliteit hierbij is essentieel, om ook mogelijk te maken dat personen met een handicap kunnen terugtreden als ze te veel moeilijkheden ondervinden in de job. Dit geldt ook voor personen met een statuut van arbeidsongeschiktheid: ook hun positie ten aanzien van de arbeidsmarkt moet verduidelijkt en verbeterd worden.

19. Huisvesting en ondersteuning voor daklozen

België kent – en dit voor de drie Gewesten – een heel laag percentage aan sociale woningen. De **wachlijsten** met kandidaat-huurders zijn ook bijzonder lang. Heel wat mensen met een laag inkomen zijn aangewezen op de **private huurmarkt** waar het bijzonder moeilijk is om een degelijke en betaalbare woning te bekomen.

De **verhoging van het aantal sociale woningen** is bijzonder aandachtspunt in het kader van recht op wonen. Daarnaast moet ook bekeken worden hoe alternatieve woonvormen mee de uitbreiding van het woonaanbod kunnen ondersteunen. Op de privé-markt dringen zich verschillende maatregelen op: een omkadering van de huurprijzen, een niet-stigmatiserend systeem inzake huurwaarborgen, bemiddeling in huurconflicten, verdere uitbreiding van sociale verhuurkantoren, ondersteuning van energie- en waterbesparende maatregelen,...

In België bestaat geen centrale database met systematische, volledige en gevalideerde gegevens over **uithuiszettingen**. De gegevens zijn vaak onvolledig, zijn niet steeds gecodeerd en onderhevig aan de verschillen tussen de praktijken van administraties. Het gebrek aan officiële statistieken draagt bij tot de onzichtbaarheid van het fenomeen van uitzettingen. Er is ook een probleem van illegale uitzettingen, dat eveneens **ondergedocumenteerd** blijft.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen **uithuiszettingen wegens wanbetaling van de huur** en **uithuiszettingen wegens onbewoonbaarheid**. Wat het eerste betreft, is het de bedoeling dat het

OCMW van de gemeente op de hoogte wordt gebracht van de potentiële uithuiszetting, zodat het het huishouden kan ondersteunen in zijn zoektocht naar een nieuwe woning. Voor de uithuiszettingen wegens onbewoonbaarheid bestaat er geen verplichting om het OCMW te informeren. Anderzijds bestaat er een herhuisvestingsverplichting voor de burgemeester van de gemeente en, in Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voor de gewestelijke huisvestingsmaatschappijen. Aangezien deze verplichting slechts een middelenverbintenis is, blijft ze vaak een dode letter.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt aan om in de drie gewesten een **systematische en uniforme registratie** van gerechtelijke, administratieve en ongecontroleerde uithuiszettingen te organiseren. Ook moet worden gegarandeerd dat er geen uithuiszetting gebeurt bij een onbewoonbaarverklaring (behalve in geval van een dreigend risico voor de gezondheid en/of veiligheid) zonder dat de betrokken huurder **beter wordt gehuisvest**.

Er is nood aan een **globale aanpak van dak- en thuisloosheid**, waarbij zowel aan de structurele oorzaken van de problematiek wordt gewerkt als aan de opvangmogelijkheden voor daklozen. De verschillende overheden van het land hebben op 12 mei 2014 een Samenwerkingsakkoord inzake dakloosheid en thuisloosheid afgesloten. Het is belangrijk dat daklozen, naast onderdak, ook kunnen rekenen op diensten betreffende andere domeinen (gezondheid, werk, ...). Deze diensten dienen echter onvoorwaardelijk aangeboden te worden. Een voorwaardelijk aanbod van opvang verzwakt de positie van de betrokken en leidt in vele gevallen ook tot een grotere non take-up.

20. Toegang tot essentiële diensten

De **liberalisering van de energiemarkt** heeft de sector zeker complexer gemaakt. Een geïnformeerde consument kan de vergelijking maken tussen de verschillende aanbiedingen. Maar voor mensen in armoede is dit niet het geval: het ontbreekt hen vaak aan de nodige informatie, zijn minder vertrouwd met digitale toepassingen, worden ook meer geconfronteerd met bepaalde verkooppraktijken zoals deur-aan-deur-verkoop. In situaties van achterstal en bij geschillen is het voor mensen in armoede vaak moeilijk hun rechten (als consument) te realiseren.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede vraagt om het **recht op energie** op te nemen in de Grondwet (als onderdeel van het recht op een degelijke woning), een minimale levering van energie te garanderen, de positie van consumenten in een kwetsbare socio-economische situatie te versterken in hun relatie met energieleveranciers, en maatregelen te nemen om de take-up van mogelijke ondersteuning (sociaal tarief gas en elektriciteit, sociaal mazoutfonds, Fonds Gas en Elektriciteit, minimale gaslevering) te verhogen.

Ook toegang hebben tot water is primordiaal om een leven te kunnen leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De levering van drinkwater behoort in België tot de publieke dienstverlening. Dit publiek karakter van de dienst is essentieel. Het blijft wel een bekommernis dat een aantal mensen worden afgesloten van water. Afsluiting omwille van betalingsmoeilijkheden moet absoluut vermeden worden. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede pleit voor het opnemen van het **recht op water en sanitatie** in de Grondwet, voor sociale statistieken inzake water, een statuut van beschermde klant in combinatie met een sociaal tarief, voorzien van toegankelijke waterpunten en sanitair in elke gemeente...

Mobiliteit is essentieel om rechten te kunnen realiseren. Mensen moeten zich kunnen verplaatsen in functie van werk, gezondheidszorgen, onderwijs, cultureel aanbod, ... Voor mensen zonder

vervoermiddel of op het platteland, is dit niet evident. Zij zijn afhankelijk van het aanbod en kwaliteit van de publieke dienstverlening. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede beveelt onder andere aan om de ruimtelijke ordening te bekijken vanuit een duurzame mobiliteitsinvalshoek, lokale basisdiensten te behouden en te versterken, het **aanbod aan openbaar vervoer** te versterken.

Meer en meer wordt informatie digitaal ter beschikking gesteld en de toegang tot rechten in een digitale vorm gegoten. Gezien de **digitale kloof** blijft het belangrijk te voorzien in een complementair aanbod rond informatie en begeleiding (met behoud van de loketfunctie) en om de tijd en middelen die door digitalisering worden uitgespaard effectief te wijden aan **persoonlijk contact, zorg en begeleiding van kwetsbare groepen**.

4 De bijdragen waartoe het Steunpunt tot bestrijding van armoede zich verbindt

Binnen het kader van de uitvoering van zijn missie - het evalueren van de effectiviteit van de uitoefening van rechten in situaties van armoede - wil het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting zijn rol opnemen in de implementatie van de Europese pijler van sociale rechten, en dit op verschillende manieren.

4.1 Overleg met mensen in armoede en andere actoren in de strijd tegen armoede

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede zet de voorbereidingen voor zijn volgend tweemaalig Verslag, in overleg met mensen in armoede en hun verenigingen en diverse andere actoren in de strijd tegen armoede, verder.

Het thema van het overleg, solidariteit en armoede, vloeit enerzijds voort uit het tweemaalig Verslag over [duurzaamheid en armoede](#), maar is tegelijk nauw verbonden met de [huidige COVID-19-crisis](#). Mensen in armoede ondervinden een heel sterke impact van deze crisis en een maatregelen die in het kader ervan worden genomen. Tegelijk benadrukken mensen in armoede echter dat het overleg en het Verslag over meer moet gaan dan de actuele uitingen van solidariteit in deze crisistijd. Daarom ligt er een thematische focus op werk en fiscaliteit, die vanuit de invalshoek van 'solidariteit' zullen worden behandeld.

Daarnaast zal het Steunpunt tot bestrijding van armoede in het voorjaar van 2021 - in opvolging van het tweemaalig Verslag Duurzaamheid en armoede en als [SDGVoice 2020](#) - een **SDG nota** publiceren met aandachtspunten 'to leave no one behind' bij elke SDG. In deze nota zullen de aanbevelingen uit het tweemaalig Verslag verder geconcretiseerd worden.

4.2 Strijd tegen non-take-up van rechten

Het Steunpunt zet ook zijn werkzaamheden rond de problematiek van de non-take-up van rechten verder. Meer specifiek gaat het om:

- bijdragen aan het onderzoek naar de non-take-up van rechten in België;
- verder uitwerken van pistes in de strijd tegen non-take-up, op de verschillende overheidsniveaus, in samenwerking met de verschillende actoren en overheden;
- organiseren van een stakeholdersoverleg in het kader van een wetenschappelijk onderzoek – in samenwerking met de FOD Sociale Zekerheid en BAPN - naar een rechtvaardige bestaansmiddelentoets als middel om sociale rechten zo automatisch mogelijk toe te kennen.

4.3 Sociale bescherming als sociale investering

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is partner in het Re-InVEST.be onderzoek, samen met HIVA-KULeuven en CRIDIS-UCL. Re-InVEST.be zal sociale bescherming onderzoeken vanuit een

perspectief van sociale investering. Dit gaat ervan uit dat vervangingsinkomens huishoudens moeten ondersteunen om voldoende te blijven investeren in zichzelf (en in hun tewerkstelling) en in de leden van hun gezin (via onderwijs, training, gezondheid, mobiliteit, ...). In tegenstelling tot het paradigma 'laat werk werken', is de sleutelhypothese dat een meer vrijgeevige sociale bescherming kan bijdragen tot kortere en minder intense periodes van armoede. Dit dynamische perspectief vormt een nieuwe benadering in het onderzoek naar sociale bescherming.

Door de implicatie van het Steunpunt tot bestrijding van armoede zullen academische onderzoeksmethodes samengevoegd worden met de kennis van praktijkmensen, ngo's en mensen in armoedesituaties. Gedurende de volledige periode van 4 jaar zullen verschillende gemengde focusgroepen worden georganiseerd, gebaseerd op de specifieke methodologie die door het Steunpunt wordt gebruikt, rond de volgende thema's: sociale bescherming, wonen en gezondheid. Het doel is om de ontwikkelde academische kennis kruislings te valideren en wederzijds te verrijken met de ervaringskennis van mensen in armoede en van andere stakeholders. Dit proces omvat eveneens de gezamenlijke formulering van aanbevelingen voor beleid en praktijk.

4.4 Impactanalyse

De COVID-19-crisis heeft de wereld bijzonder ingrijpend veranderd. De media berichten elke dag over het aantal besmettingen, hospitalisaties en overlijdens. Bovenop deze sanitaire situatie heeft deze crisis de verschillende ongelijkheden waarmee mensen in armoede worden geconfronteerd, naar voren gebracht en scherper gesteld. COVID-19 heeft ook bepaalde evoluties versterkt en versneld. Deze evoluties, zoals het weigeren van cash geld en de alom aanwezige digitalisering, dreigen de rechten en vrijheden van in het bijzonder de meest kwetsbare personen te beperken.

Vooraf in het onderwijs werden de effecten van digitalisering duidelijk, en kunnen we – ondanks heel wat initiatieven van onderwijzend personeel om leerlingen in kwetsbare situaties te bereiken – vrees voor een grote impact op de onderwijskansen van deze leerlingen. Het Steunpunt deed samen met Unia een [oproep](#), zowel naar de rectoren en directeurs van universiteiten en hogescholen als naar de onderwijskoepels voor het lager en secundair onderwijs, om extra aandacht te besteden voor leerlingen en studenten in moeilijke situaties. De [impact van de beschermingsmaatregelen op de uitoefening van mensenrechten](#) moet dan ook sterk bewaakt worden.

Het Steunpunt heeft, sinds het begin van de COVID-19-crisis, een [interfederaal overzicht](#) gemaakt van maatregelen van de verschillende overheden die een steun kunnen betekenen in situaties van armoede. Verschillende maatregelen en praktijken – specifiek genomen in het kader van de huidige sanitaire crisis - zijn interessant in het licht van armoedebestrijding. Ook al zijn deze maatregelen a priori voor een tijdelijke periode genomen, ze werden al lang door actoren gevraagd en zouden in een structureel armoedebeleid kunnen worden opgenomen. Het gaat bijvoorbeeld om het verbod op afsluitingen van water en energie, de automatische toepassing van rechten (zie bijvoorbeeld de automatische toepassing van een energie- en waterpremie in Vlaanderen voor tijdelijk werklozen), een proactieve communicatie op papier (cfr. de maatregel van de Duitstalige Gemeenschap om in het begin van de crisis aan elke huishouden een papieren folder te bezorgen), bevroering van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, een toepassing van het derdebetalersysteem voor iedereen in het kader van de telefonische consultaties naar aanleiding van COVID-19. Andere maatregelen zijn echter (minder) aanwezig in het COVID-19-beleid, zoals bijvoorbeeld een financiële ondersteuning van huurders (nochtans een groep met een bijzonder hoog armoederisico).

Als instelling met een mensenrechtenmandaat maakt het Steunpunt deel uit van ENNHRI (European Network of National Human Rights Institutions), dat ook een bijdrage levert aan de consultatie in functie van de implementatie van de Europese pijler voor sociale rechten. Het Steunpunt zal in het kader van zijn deelname aan de ENNHRI-werkgroep met betrekking tot de sociaal-economische-culturele rechten zijn vaststellingen, analyses en aanbevelingen toetsen aan de bijdragen van de andere ENNHRI-leden. Hetzelfde gebeurt op nationaal niveau binnen het Belgisch mensenrechtenplatform.

Als SDG Voice 2020 wil het Steunpunt tot bestrijding van armoede oproepen om het principe 'to leave no one behind' als basis te gebruiken voor de verschillende maatregelen die genomen worden in het kader van de huidige crisis en sociaal beleid in het algemeen. Het Steunpunt vraagt aan elke politieke en maatschappelijke actor om expliciet stil te staan bij de impact van de COVID-19- en andere beleidsmaatregelen voor mensen in armoede en bestaansonzekerheid. En dit op alle overheidsniveaus en binnen alle maatschappelijke domeinen. Beleidsverantwoordelijken, maar ook de instellingen en organisaties, dienen voor hun bevoegdheid of verantwoordelijkheid na te gaan hoe een negatieve impact van maatregelen voor mensen in een precaire situatie kan worden vermeden en hoe deze mensen extra kunnen worden ondersteund, to leave no one behind.

Eindnoten

¹ In de Nederlandstalige tekst van het Samenwerkingsakkoord die in het Staatsblad verschenen is staat een vergissing. Daarin staat namelijk “vervreemdbare rechten” te lezen. Dit moet “onvervreemdbare rechten” zijn, zoals het ook in de Franstalige versie correct werd neergeschreven.

² Public Service Social Security (2019). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019](#) (Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the National Reform Programme), Brussels, FPS Social Security/ DG BeSoc.

De laatste cijfers, op basis van EU-SILC 2019, tonen een daling maar zijn wegens methodologische redenen niet te vergelijken met de voorgaande jaren: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, website, rubriek ‘[feiten en cijfers](#)’, fiche: [Hebben vrouwen een hoger risico op armoede en bestaansonzekerheid dan mannen?](#)

⁴ Public Service Social Security (2019). [The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2019](#) (Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the National Reform Programme), Brussels, FPS Social Security/ DG BeSoc.

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

www.armoedebestrijding.be

[@Luttepauvrete](https://twitter.com/Luttepauvrete)